

24 лютого 2022 року російська федерація розпочала повномасштабне військове вторгнення в Україну, яке стало новим етапом агресивної війни російської федерації проти України, що триває з 2014 року. П'ятий рік поспіль держава-агресор здійснює постійні масовані обстріли України, застосовуючи ракети та ударні безпілотні літальні апарати. Ці терористичні атаки проти цивільного населення та критичної цивільної інфраструктури спрямовані, серед іншого, на цивільні ядерні об'єкти та інфраструктуру, що забезпечує їхню безпечну експлуатацію, зокрема, Чорнобильську атомну електростанцію.

Аварія на Чорнобильській атомній електростанції від дня якої минуло 40 років, стала найбільшою екологічною катастрофою сучасності та яскравим прикладом небезпеки, яку несе безвідповідальне ставлення до атомної енергетики. Світова спільнота засвоїла цей страшний урок та вжила всіх можливих заходів задля того, щоб така трагедія ніколи не повторилася.

Через повномасштабне військове вторгнення російської федерації в Україну, зокрема через окупацію на початку вторгнення двох українських атомних електростанцій – Чорнобильської АЕС і Запорізької АЕС, найбільша в Європі атомна електростанція, досі залишається окупованою і на сьогодні забезпечення ядерної безпеки є найбільшою світовою проблемою. Збройна агресія російської федерації проти України висунула на перший план надзвичайно важливі питання щодо безпеки, захисту та суверенного контролю над ядерними установками в умовах збройного конфлікту, гостро поставила питання майбутнього системи гарантій Міжнародного агентства з атомної енергії.

Попри те, що Чорнобильська атомна електростанція не функціонує, для держави-агресора ця територія становила значний інтерес. На початку свого незаконного, неспровокованого та невиправданого повномасштабного військового вторгнення російські війська зайшли на територію України з республіки білорусь і захопили весь комплекс станції. Військовослужбовці російської федерації, пошкоджуючи лінії електропередачі, декілька разів знеструмлювали станцію, що позначалося на роботі систем охолодження відпрацьованого ядерного палива. Такі дії створювали загрозу глобальної катастрофи, адже тривале знеструмлення сховища, в якому зберігаються радіоактивні відходи, могло призвести до їх перегрівання та випаровування радіоактивних речовин, які можуть забруднити територію не лише України, а й інших країн Європи.

Зона Чорнобильської АЕС перебувала під окупацією російських військ п'ять тижнів, до 31 березня 2022 року. Усі події, що відбувалися на цій території через повномасштабне військове вторгнення російської федерації в Україну, збройні сутички, обстріли, вибухи могли призвести до пошкодження реакторів, систем охолодження і зберігання ядерних матеріалів та ядерної аварії.

Навіть після звільнення території Чорнобильської АЕС з окупації війська російської федерації-становлять загрозу безпеці цього об'єкта.

14 лютого 2025 року внаслідок влучання російського ударного безпілотного літального апарата пошкоджено Новий безпечний конфайнмент над зруйнованим четвертим енергоблоком Чорнобильської ЧАЕС – унікальну у світі інженерну споруду, спроектовану для забезпечення майбутніх поколінь від радіаційної небезпеки. Цей акт ядерного тероризму держави-агресора призвів до втрати частини ключових функцій безпеки Нового безпечного конфайнмента. З огляду на зазначене, існує реальний ризик подальшої деградації конструкцій, що може призвести до вивільнення радіоактивних матеріалів із транскордонними наслідками.

Терористичні удари російської федерації із застосуванням ракет та ударних безпілотних літальних апаратів по об'єктах критичної цивільної інфраструктури України та об'єктах енергетичної інфраструктури від яких залежить функціонування українських атомних електростанцій, ставлять під загрозу не лише безпеку України, а й глобальну безпеку.

Паралельно з цією загрозою вже п'ятий рік триває окупація російською федерацією території Запорізької АЕС, що становить пряму загрозу ядерній безпеці всього людства. На Запорізькій АЕС відбувається деградація обладнання без ремонту, в умовах постійних відключень електроенергії, підвищеної пожежної небезпеки, систематичних порушень вимог ядерної та радіаційної безпеки. Загроза посилюється через системні репресії стосовно українського персоналу станції та мілітаризацію цього об'єкта, які здійснюють російські військові.

Збройна агресія російської федерації проти України привернула увагу до питання ядерної безпеки атомних електростанцій в умовах війни та в цілому впливу війни на ядерну безпеку, та майбутнє атомної енергетики. Так, Генеральна Асамблея ООН у своїх резолюціях, ухвалених у відповідь на збройну агресію російської федерації проти України, рішуче засуджує такі дії російської федерації та підтверджує відданість принципам суверенітету, незалежності та територіальної цілісності України в межах її міжнародно визнаного державного кордону, а також закликає російську федерацію негайно припинити удари по об'єктах критично важливої енергетичної інфраструктури України, які підвищують ризик ядерної аварії або інциденту на всіх ядерних об'єктах України.

Згідно зі статтею 56 Додаткового протоколу I до Женевських конвенцій атомні електростанції не можуть бути атаковані, навіть якщо вони визначені як військові цілі. Атомні електростанції не можуть бути захоплені, якщо атака може призвести до вивільнення небезпечних сил і внаслідок цього – до серйозних втрат серед цивільного населення, зокрема через радіацію.

У випадках збройних конфліктів неміжнародного характеру стаття 15 Додаткового протоколу II до Женевських конвенцій забороняє всі напади на атомні електростанції, навіть якщо вони вважаються законними військовими цілями, якщо такі напади можуть призвести до вивільнення небезпечних сил, спричинивши серйозні втрати серед цивільного населення.

Метою Конвенції про ядерну безпеку є забезпечення безпеки ядерних установок та зменшення можливостей ядерних аварій, зокрема шляхом розширення міжнародної співпраці. Конвенція включає багато питань ядерної безпеки, починаючи від конструкції, експлуатації, розрахунків безпеки, технічного обслуговування та відновлення ядерних установок. Разом з тим, Конвенція не адаптована до викликів сьогодення, зокрема, не передбачає забезпечення безпеки у разі збройної напруги-агресії.

Міжнародний режим ядерної безпеки включає безпеку експлуатації атомних електростанцій, дослідних реакторів, установок паливного циклу; радіаційний захист населення та навколишнього середовища; радіаційну безпеку персоналу, радіологічний захист пацієнтів; безпеку радіоактивних джерел; безпеку перевезення радіоактивних матеріалів; безпеку поводження з радіоактивними відходами, їх захоронення, зняття з експлуатації, відновлення забруднених майданчиків і готовність реагування у разі виникнення інцидентів та аварійних ситуацій.

Водночас ситуація на Чорнобильській та Запорізькій атомних електростанціях продемонструвала суттєві значні прогалини в міжнародній системі забезпечення ядерної безпеки, зокрема відсутність належного міжнародно-правового регулювання для щодо захисту ядерних об'єктів у зоні збройних конфліктів.

Існуючі міжнародно-правові акти щодо захисту ядерних установок не містять ефективних механізмів регулювання та забезпечення ядерної безпеки в умовах війни.

Небезпечна ситуація на Чорнобильській та Запорізькій атомних електростанціях виявила вразливі місця у міжнародній системі ядерної безпеки, адже на сьогодні ні зазначені міжнародно-правові акти, ні світова спільнота не здатні попередити та забезпечити їх безпеку від збройної агресії.

Досвід України має дати поштовх до переосмислення та удосконалення міжнародно-правової бази щодо забезпечення ядерної безпеки, зокрема, шляхом розроблення нових дієвих механізмів захисту ядерних установок, відповідальності за порушення відповідних норм і правил, а також ефективного впливу на порушників.

Враховуючи велике значення безпечного та екологічно раціонального використання ядерної енергії,

усвідомлюючи, що відповідальність за ядерну безпеку лежить на державі, під юрисдикцією якої перебуває ядерний об'єкт,

висловлюючи впевненість, що єдиним шляхом до відновлення ядерної безпеки є повне виведення збройних сил російської федерації із Запорізької АЕС, її повноцінний міжнародний моніторинг та повернення під контроль України,

відзначаючи, що аварія на ядерному об'єкті має транскордонний вплив,

підтверджуючи велике значення міжнародного співробітництва для зміцнення ядерної безпеки,

висловлюючи щиру вдячність іноземним державам та міжнародним організаціям, які надають безпекову, матеріальну, фінансову та гуманітарну допомогу Україні,

Верховна Рада України від імені Українського народу закликає парламенти та уряди іноземних держав, Організацію Об'єднаних Націй та Міжнародне агентство з атомної енергії:

вжити заходів щодо забезпечення ядерної безпеки, зокрема шляхом розроблення нових дієвих механізмів захисту ядерних установок, відповідальності за порушення відповідних норм і правил, а також ефективного впливу на порушників;

об'єднати зусилля для відновлення пошкоджених українських ядерних об'єктів для стабілізації енергетичних мереж та забезпечення безперервності функціонування систем життєзабезпечення;

змусити російську федерацію погодитися на відмову від плану переведення ядерних установок тимчасово окупованої Запорізької АЕС у режим генерації, легітимізації захоплення цього ядерного об'єкта України, виведення військового та іншого несанкціонованого персоналу і обладнання з території майданчика станції, повну і безумовну відмову від обстрілів ядерних об'єктів України та об'єктів критичної інфраструктури, що забезпечують їхню безпечну експлуатацію,

активізувати зусилля, спрямовані на відновлення всеохоплюючого, справедливого та сталого миру для України, заснованого на повазі до суверенітету та територіальної цілісності України в межах її міжнародно визнаного державного кордону, оскільки лише такий мир може зміцнити глобальну ядерну безпеку, якій наразі загрожують збройна агресія російської федерації проти України та триваюча окупація Запорізької АЕС;

збільшити допомогу Україні і посилити тиск на державу-агресора для досягнення всеохоплюючого, справедливого та сталого миру;

забезпечити підтримку діяльності Міжнародного агентства з атомної енергії в Україні, у тому числі роботи експертних місій на всіх атомних електростанціях нашої держави,

взяти участь у Міжнародній донорській конференції, яка відбудеться 26 квітня 2026 року в Україні спільно з Європейським банком реконструкції та розвитку, та розглянути можливість оголошення фінансових внесків для відновлення Нового безпечного конфайнмента над зруйнованим четвертим енергоблоком Чорнобильської АЕС,

сприяти належній імплементації Резолюції Генеральної Асамблеї ООН 80/111 «Зміцнення міжнародного співробітництва та координації зусиль у справі вивчення, пом'якшення та мінімізації наслідків Чорнобильської катастрофи», а також висновків і рекомендацій, викладених у доповіді Генерального секретаря ООН А/80/395 «Довготривалі наслідки Чорнобильської катастрофи».

ЄАС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
Підписувач: Стефанчук Руслан Олексійович
Сертифікат: 04AF212836405D9904000000F81831002390EC00
Дійсний до: 05.01.2028 0:00:00

Апарат Верховної Ради України
7д9/1-2026/72822 від 06.04.2026

2192397